

РОСА ЧАСЕЛ В МОРЕТО

Превод от испански: Мая Генова, 1981

chitanka.info

Бих могла да опитам да разкажа тази история, следвайки някои от приетите условни похвати: изповед на главното действащо лице, спомени или просто наблюдения на автора, следящ отблизо или отдалеч своя герой: но няма да възприема нито един от тях. Ако възнамерявах да накарам да говори субектът, чието преживяване искам да предам, би трябвало да възприема езика, присъщ на най-простодушен човек. Ако я разкажех според собственото си наблюдение, трябваше да добавя външни подробности, които биха затъмнили блясъка на вътрешното видение, непокътнато и натрапчиво.

Но ако говоря за езика, то не е защото трудността е именно тук: с всякакъв език човек може да изрази това, което достига пряко или непряко до мисълта му. Исках само да обърна внимание, че в този разказ ще използвам термини и похвати, които, бидейки съвсем неприемливи за субекта, дават представа за възвишения свят, до който неговата чиста в простотата си душа се докосва за миг.

Преди това ще дам най-необходимите данни относно действителното съществуване, възраст, име и външност на мъжа, който излизаше с лодка всяка сутрин от пристанището Солер.

Казваше се Мауро, беше малко над трийсетте, среден на ръст, рус, очите му бяха с цвят на обикновено стъкло, т.е. безцветни. Не беше балеарски тип; вероятно произходът му беше чуждоземен. На черепа му, малък, широк над ушите, косите, изсушени от солта, образуваха почти бели кичури, а дрехите му, особено ризата, разкопчана на загорелия врат, имаше винаги трапчивата чистота, която разяжда и оголва тъканта при дрехите на моряците. По външен вид изглеждаше морски човек, но не беше. Нямахме собствена фирма: търгувахме по свой начин, донасяше и отнасяше продукти до съседните селища. Казваха, че работи с контрабандистите, но това не беше вярно. Всяка сутрин, преди да се вдигне пламъкът на деня, той отвързваше лодката и се връщаше чак през нощта с някой вързоп, който влачеше до вратата на къщата си; слагаше ключа в ключалката, влизаше и се заключваше отвътре, сам. Живееше сам; беше ерген.

Всички предишни подробности водят до тази последна. За развоя на разказа няма никакво значение цветът на очите, нито начинът на обличане; всичко това има единствената задача да обрисова външния вид на един мъж, ерген, целомъдрен, по-скоро девствен, тъй като това го изисква нашият разказ. Бързам да предупредя, че в разказа

няма да играе никаква роля неговото целомъдрие, и бих добавила, че това само подчертава цвета на очите му. Накратко, едното и другото са видимата страна на една особена тайна.

Обикновено излизаше от лявата страна — пристанището гледа на север — и гребеше на изток покрай брега на острова; влизаше в някой малък залив: това, което правеше, докато беше на суша, няма значение. Обикновено изминаваше този път за два или три часа и винаги беше готов да се върне доста преди залез-слънце. Гребеше на изток, срещу залеза с драматичните отънъци на облаците, но те не го вълнуваха, тъй като гледаше само морето до себе си. Вървеше с морето, ходеше по него, както се ходи по равнина; ритъмът на греблата му беше като дълга крачка, а звукът, който издаваха, когато се връзваха във водата, наподобяваше стъпки по чакъл. Навлизаше в самотата на морето, което колкото по-навътре влизаше, толкова повече нарастваше, бавно и мълчаливо, както се разпукват цветните пъпки.

Когато биваше спокойно, той виждаше понякога близо до себе си перките на делфините, които се появяваха, надигаха се и отново се потопяваха. В своя криволичещ път, когато се показваше над водата, стадото приличаше на грамадно зъбчато колело с широки ножове, въртящо се под водата. От време на време то показваше крайчеца си, въоръжен със сиви остриета. Чуваше се как делфините пръхтят, но не вдигаха глъчка и не пенеха водата: гребяха в седефената вода с мазните си перки и се движеха винаги вкупом; гмуркаха се, появяваха се подалеч и отново изчезваха. Така беше през спокойните следобеди; понякога луната се вдигаше на хоризонта прекомерно голяма и мътна.

Друг път духаше вятър и морето се накъсваше; тогава около него никнеха малки вълни, които се удряха в лодката и Мауро ги гледаше как се раждат една от друга безбройни, непредвидени. Не следваха една посока, както когато се поваляха на плажа; вряха навсякъде, като че ли легиони ветрове вълнуваха повърхността на водите с диханието си. Навсякъде се образуваха дупки, чиито ръбове се увенчаваха с пяна и тази пяна се разливаше по ската на надигналата се вода, превръщайки се в пропаст, която потъва, докато намери друго насрещно течение, което да я накара отново да се издигне и да се обточи с пяна и да се сгромоляса, и така неотклонно по цялата морска шир.

Понякога, обратно на предвижданията, се издигаше рязко някоя по-голяма вълна до греблото; идваше като че ли иззад лодката, в момент, когато той не гледаше нататък и я виждаше косо, но различаваше нейния галоп, виждаше сложните криволици на безпорядъчното ѝ движение, което за момент следваше лодката и се заличаваше, без да остави следа. Толкова кратко траеха тези издигнати вълни, че когато обръщаше глава, вече ги нямаше, но Мауро запазваше спомена за техния ромон и нахлуването на белотата им като живия образ на морските същества. В неорганичната пяна се пораждаха живи форми, които се появяваха и бягаха, като шепнеха и бързаха да се скрият.

За Мауро те съществуваха със сигурност; познаваше ги, без да разсъждава за тях, а когато се появяваха, всичките му мисли секваха, запазваше присъствие на духа, колкото да им отдели внимание: но когато беше нащрек, не се появяваха. След като ги чакаше известно време, вниманието му се отклоняваше и мисълта започваше да кръжи около някаква случайна точка. Тогава те се надигаха, галопираха редом с греблото и отново изчезваха. По-късно, когато приближаваше брега, усилието, нужно, за да се надвие обратната вълна на прибой, изтриваше спомена за тях, и после, влаченето на лодката по пясъка, мъкненето на вързопа и греблата запълваше главата му с конкретни занимания. Само краката запазваха още някое време тази унесеност, породена от общуването с морето. След като изскачаха от лодката, те настъпваха режещи мидени черупки, избягваха страшните таралежи и някое куче, което пазеше другите лодки, идваше да играе с тях, докато хората работеха. Мауро сякаш вече не беше там; нито пък усещаше нощта, която се спускаше. Той се качваше по каменни стъпала;, завиваше на ляво и вливаше в къщата си. Там продължаваха грижите: първо запалваше петромаксовата лампа, а после с няколко шишарки и огнището, режеше хляба за супата и слагаше няколко чушки в пепелта, до жаравата. Ядеше. Върху голата маса лежеше ножът, крив нож, който носеше винаги със себе си и който стоеше отворен, докато ядеше, макар че нямаше да го използва. На него задържаше погледа си, вдъхваше му увереност. Беше малка кама, като за хляб, но не толкова малка, че да не може да реже и други неща, но имаше надпис, който гласеше, че беше предназначена за това, тъй като всички оръжия носят в профила си своята участ. Мауро се оглеждаше в нея през цялото това

мълчание; после я затваряше и загасваше светлината; после протягаше крака под чаршафа и невинаги заспиваше веднага: морето го обсебваше в тези часове.

Лошо се приспособяваше към почивката: ритъмът на морето беше отпечатан в мускулите му и той мислеше, че самата му кръв се люлее във вените му като течност в съд без равновесие. Морето беше той самият, тялото му, главата му — това беше той върху морето. Отново плаваше чрез туптенето на сърцето си, което се разширяваше безгранично, като самотата и всички неща, изживени, когато се намираше върху водата, възкръсваха в тези часове, по-осезаеми оттогава. Видяното изникваше сега в очите му с напора на семето, което покълва и разкъсва собствената си обвивка. Изникваха образите и се разклоняваха, придобивайки пропорции, каквито в действителност не бяха имали.

Плуваща тръстика, борова клонка, която, едвам показваща се от водата, поради червения отблясък на слънчевите лъчи огрява и морето, приличаше на медночервено рамо... Когато клонката се доближи до лодката, Мауро я беше погледнал, мислейки си какво ли положение би могло да заема потопеното тяло, но когато то се появи в паметта му, той не продължи разсъздението, чрез което откриваше, че това е просто клен: спираше в момента, когато го възприемаше като рамо и развиваше семето на ужаса.

Отначало цялото, а после и в подробности въображаемото тяло се появяваше: светлееше във водата, виждаше се ясно и отвсякъде, тъй като, макар че го наблюдаваше, заобикаляйки го последователно, нямаше нужда да променя гледната точка, за да види частите, които логично оставаха от другата страна, нито пък го виждаше така, както се вижда прозрачен предмет: възприятието му можеше да се сравни само с усещането, което всеки има за собственото си тяло, за собственото си лице при всяко положение, при всякакво осветление или без осветление, знае, чувствава и осъществява изражението, което има, вижда жеста на всеки свой член и повърхността, която го покрива отвсякъде. Но тялото, което виждаше по такъв начин, не беше неговото, а нещо друго, много по-различно: то беше тъмно, много дълго и много слабо: не плуваше хоризонтално, а беше почти вертикално; лявото му рамо се подаваше от водата и играеше ролята на кърма в косия му ход напред. Главата изглеждаше наклонена надясно,

с отрязан врат, от челото му висеше нещо като чалма, която водата постепенно развиваше. Защото беше арабин: чертите му много бледи, бяха черти на агарянин, с посинели устни между рядката брада. Гърдите му, в сравнение с много широките рамене, бяха мършави, напълно измършавели, като че изтощени от война или благочестие. Тесният корем беше гол и изглеждаше стегнат; краката бяха обути в разкъсани панталони; през една дупка се виждаше едното коляно, но Мауро можеше да види и другото, което не се показваше от никаква дупка: беше в здрав крачол, и въпреки това го виждаше. Виждаше също така ходилата, които като че ли висяха, и гърба, който оставаше назад, тъй като продължаваше да го гледа от тази страна, от която лявото рамо е най-близо. Само по ръцете Мауро можеше да прецени, че беше страдал; те единствени от цялата фигура изглеждаха отпуснати и ниции; единствено при тях се забелязваше липсата на живот и затова животът беше единственото, което беше извън него и не се виждаше. Мауро не можеше да накара видението да оживее; намираще известна прилика с товарачите от далечните пристанища на Кипър или на Крит и си мислеше за шетнята и оживлението им; успяваше да си представи други хора, подобни на този, как вървят насам-натам по пристанищата, но него не можеше. Видението се поддаваше на пренасяне, но без да променя положението си. Напразно си представяше, чрез умствено съсредоточаване, един от тези слънчеви дни, когато мъжете се изтощават, между забравата и мъчителното безпокойство, в този обред, наречен труд. Когато се напрягаше, за да го пренесе там, виждаше го пак така полуизлегнат, с глава увиснала надясно, с лявата ръка отпусната върху стомаха и рамото малко надигнато по посока на течението, което го влачеше. Виждаше го как минава в това положение между редиците от сандъци с портокали, вързопи с вълна и мехове със зехтин... Борбата беше истинска и достигаше до най-високото си напрежение. Бореше се вътре в себе си, за да се отърве от видението, както човек се мъчи да развърже възел и не успяваше. Не успяваше да вдъхне на този мъртъв образ някаква промяна, която би го освободила от натрапчивостта му. Тогава силите му отстъпваха изведнъж пред забравата с рязката, лека и дълбока промяна, с която забравят неразумните, и потъваше в съня.

Тези, които не са почувствували самотата на морето, нека не се опитват да разберат. Виденията, които плават по морето на живота,

познават само дръзналите да се впуснат в морето, доверили се на жилавите си ръце; тези видения са втъкани като втъка на тюла, който изглежда невидим, докато сетивата се притъпяват поради усилието, докато скърцането на греблата на борда поглъща цялото внимание. В тези моменти компонентите им се натрупват един по един, свързвайки се в мрежа, гъста и недосегаема като мъглата; цветовете им се сгъстяват, мълчаливо флуоресциращи, без съзнанието да може да ги възприеме, и по-късно, в тъмнината на съня, засияват. Мъжът, който гребеше сам, когато водата изглежда подута от прилива, понякога има чувството, че гребеше по повърхността на мехур, който може да се пукне всеки момент, и всяка негова мисъл има бездъното измерение на последна мисъл, с всеки поглед към безучастния бряг той търси свидетел на своите движения, тъй като всяко движение може да бъде последно; във всяка останка, минаваща покрай него, той вижда образа на непрощаващата смърт и тя, изживяна тайно в самота, оставя в него дълбок отпечатък — интимен, както следата на вдъхновението или любовта. Нека не се опитва да го разбере, който не го е преживял.

Пред разсъмване светлината пронизваше небето и морето. Мауро отвързваше лодката и гребеше на запад. Когато слънцето достигаше дъното на малките заливи, прониквайки през десет морски сажена есмалдови или зафирови води, медузите още пазеха цвета на зората. Но да не повтаряме какво Мауро би направил в заливите, защото нищо няма значение за историята, която възнамеряваме да споделим. Работата е там, че когато историята на един човек е история на мига, нужно е тя да се подчертае, величествено безкрайната мимолетност на този миг във вселената.

Историята е следната. Един следобед на връщане морето започна да се накъсва, водата стана масленозелена, напръскана с бяло, и небето се покри с оловни облаци. Тук-там останаха като светулки светли пространства и светлината се изсипваше оттам върху тъмното море на снопове или на лъчи, Мауро гребеше, следвайки брега, но не много отблизо, за да избегне обратната вълна, видима само когато морето е спокойно; нито за момент не се почувствува в опасност, пресметна точно, че бурята няма да го настигне, преди да влезе в Солер. Осланяйки се на машиналната си сръчност, той наблюдаваше бурята, която се развиваше бавно и далечна, там, където морето и небето изглеждаха притиснати и съединени плътно, като листата на книга, и

където блясъкът на светкавицата отваряше изведнъж огромни пространства, откриваше планини, замъци и светли пътища.

Междувременно гребеше бавно, на постоянни интервали и ритъмът на греблото, ако не е възможно да се каже, че привличаше цялото му внимание, то постепенно подчиняваше цялото му същество. Фантасмагориите на бурята, макар че разстоянието почти не се променяше, постепенно заприличваха на нарисувани неща, завеса, която се променя и се движи, докато лодката и всичко, което беше близко до него, ставаше все по-значително. Греблото влизаше във водата и Мауро наблюдаваше погълнат този взаимен контакт, повтарян сто хиляди пъти, вълните се надигаха, образувайки тъмни пропасти и гребени от пяна: няма нищо по-ново и нищо по-изненадващо от всяка от тях. Ромонът им беше като неповторимите стъпки на този, който винаги поддържа пламъчето на постоянството у чакащите го. Те започнаха да галопират успоредно с греблото и Мауро не обърна глава, за да ги изненада: потоци погледа си във вътрешността на лодката, където беше единствено вързопът с покупките му, една празна консерва и една връв.

Като преглеждаше с очи тези неутрални предмети, вниманието му беше насочено към вълните, наблюдавайки ги в техния ромон, като че ли бяха изписани вътре в него със своите форми и движения, и когато изчезваха, оставяйки само пяна, вече без импулс, слушаше пукането на мехурчетата, докато изчезнеха, като думи от разговор, които само бързината на отминаването му пречеше да разбере.

Задушната атмосфера на бурята, сноповете светлина, които придаваха дори на вълните непрозрачност и плътност, като очертаваха ярко контурите им, правеха съществуването на предполагаемите морски същества за Мауро по-явно от всякога. Знаеше, че вървят с него, и не правеше нищо, за да ги изненада; доближаваше се до тях, отдаваше им се, съсредоточавайки се в себе си, и повярва, че по една случайност беше обърнал глава назад. Обърна глава, както толкова пъти, след като долови бялата форма, която се издигаше, влизайки косо в полезрението му. Изви глава и го видя: видя го, защото беше там и го гледаше.

Не е възможно да се потвърди присъствието на това създание по друг начин, освен да се каже, че беше там, и не е нужно да се казва, че беше там, да се задържа. Изникна формата му, възпламенена от

красноречие, като пламтящ къпинов храст. Вълната се надигна, многообразна, макар и безформена, хармонична, като препускащи коне или божествен полъх, като плеяда сили, увлечени от една само сила. В своето единоголасно рождение носеха закона на своята единоголасна гибел: самата крива, по която се издигаше и подреждаше фасадата ѝ, се развиваше насилствено в срив. Съединени в славно покорство, всички потънаха освен една: някаква воля се открии, без да се откъсва, и ядрото на нейната мощ погледна Мауро в очите.

Мауро не промени ритъма на своя ход, не трепнаха нервите му, не избърза, нито се забави пулсът му; в него замряха трите способности на душата му. Видението на онова същество, съединението на очите му с оня поглед не го разтърси като удивително явление; отчужди го; отне му действителността, като унищожи в него всяка способност да помни, разбира или желае друго нещо. Вълните следваха една след друга около него, близо и далеч от лодката, по целия път, и това плаване завърши като другите; по-трудно беше близо до брега, който привлича и отблъсква, накрая заби кила в пясъка със силен тласък.

Следвайки неизменния ред на ежедневието, с гребла на рамо, като влачеше вързопа за въжето, прекоси плажа, но стъпалата му не опипваха като друг път опасността; ходеха безчувствени по счупените мидени черупки и смазваха морските таралежи. Мауро се спря за миг, пусна връвта на вързопа, за да извади един от тях, който му се беше забил в петата. Продължи, изкачи каменните стъпала, влезе в къщата, заключи и запали лампата. Тогава постоя известно време нерешително, като че ли искаше да си спомни нещо, което беше нужно да стори преди всичко; направи две-три обиколки, вървеше трудно, защото кракът го болеше постоянно, едвам го докосваше до пода и се стараеше да си спомни през болката какво трябваше да направи, докато накрая се сети, че трябваше да си извади тръните.

Лесно извади тези, които стърчаха от кожата, но другите бяха потънали в нея, и седнал на пода с лампата на табуретката, той ги вадеше един по един с върха на една дебела игла, като правеше лост между кожата и тръна, а когато се счупеше, задълбаваше в кожата, докато успееше да го избути изпод нея.

Операцията му беше достатъчно позната, но този път силата на болката го замаиваше и съсредоточен в нея, както в блестящата точка

на хипнотична сила, наблюдаваше образа на божеството, потънал в душата му. Преследваше със стоманения връх калцирания връх, който се изплъзваше навътре, докато, изглежда, че достигна до ставата на първото кокалче на пръста и след като потъна напълно в плътта, успяваше единствено да докосне с края на иглата стъклената му твърдост.

Загуби представа за времето: всяко усилие беше излишно. Не само усилието да извади тръна, но всяко усилие, каквото и да било друго усилие. Болката беше като пътводителна звезда. Остави лампата върху скамейката, довлече се до леглото и се отпусна в него.

Би било превзето да се каже, че Мауро гледаше на другия ден живота като човек, умрял в открито море, но е точно, или поне възможно най-точното да се каже, че гледаше като човек, венчал се за откъдния живот. Постепенно го напусна с целомъдрие, тъй като преставаше да го разбира, и макар да не проумяваше с разума си какво достойно би могло да има в него за погледа на божеството, повярва, че е така.

Слънцето пресуши дъските на лодката на крайбрежния пясък. Мауро виждаше от килията си пукването на зората всеки ден в часа, в който преди взимаше греблата, но нови задължения изтриваха спомена, докато с монотонността си замъглиха блясъка на пламенното себеотдаване. Монашеското расо го обгърна в своето анонимно равновесие и движението по един нов ред, макар и много прост, го призова към действие.

Когато този мъчителен гнет, който у много хора е зародиш на съмнението, искаше от него потвърждение за вярата му — да се разбира, че не му го искаше по пътя на разума, а така, както тялото иска храна: чрез носталгия по вкуса ѝ, — слизаше по скалите и хълма, където беше манастира, до водата на брега и там сядаше, докосваше стъпалото си вътре в сандала, в точката, където се очертаваше първото кокалче на пръста, и напипваше до кокала нещо като малък гвоздей. Беше като клеймо, като знак, който тайно го бележеше като избраник. Като го натиснеше, успяваше да възобнови болката и в светлината ѝ виждаше отново мрачния блясък на оня миг, в който погледът на отвъдното го беше ранил.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.